

HOGYAN ÜNNEPELTE JÉZUS A SZOMBATOT

Érdekes és izgalmas vizsgálni, hogyan töltötte el Jézus az Úr napját, a szombatot. Ezen nap jellegét meghatározza az istentiszteleti hely, a liturgia és a családi szokás. Éppen ennek az idegenszerűsége vezethet el minket arra, hogy meggondoljuk a saját vasárnapunk megünneplését.

Isten helye

Jézus, Máriával és Józseffel a zsinagógába ment minden szombaton de. kilenckor és du. félőtkor. Számára a zsinagóga az Istennel való találkozás megbízható és kedves helye volt, amely berendezésével valószínűleg a jeruzsálemi templomra emlékeztetett. A terem hosszúkás volt, kétharmadában padok, az előlső egynegyede magasított. Názáretben ez az északi oldalnak felel meg. Itt áll a felolvasó állvány és padok a közösség tekintélyes tagjai számára, mint amilyenek pl. az Írástudók. Róluk mondotta Jézus, hogy szeretik lefoglalni ezeket a padokat és ünnepeletik magukat (Mt 23,6). A felolvasó állvány mögött található, egy láda, ahol nem a Szentséget, hanem a Tórát őrzik. Ez foglalja magába Mózes öt könyvét, amelyeket Mózes a Sinai hegyen diktált le, és a próféták írásait. A Bibliát, magyarul „a könyvet” őrizték és tisztelték a ládában. Innen hozták ünnepélyes körmenetben az állványra, felolvasásra.

Az emberek istentiszteletre jöttek össze a názáreti zsinagógában minden szombaton, valószínűleg még a piaci napokon, hétfőn és csütörtökön; esetleg a többi napokon is. Előírás volt: egy minjan, azaz tíz tizenhárom évnél idősebb férfi legyen jelen, hogy megtartsák az istentiszteletet. Többek között ennek az előírásnak köszönhető, hogy a férfiak felelősnek érezték magukat az istentiszteletért.

A közösség imája

A mindennapi imákat mondta Jézus egész „házával” szombaton az istentisztelet első részében. Az egybegyűlt közösség nagyon aktív volt. Mindenkit felszólítottak, hogy mondja el a „sema”-t, Izrael „krédóját” (vö. MTörv 6). A „chasan”-on, a templomszolgán kívül volt egy előljáró, akinek rendszerint „rabbinak”, tanultnak kellett lennie. De a semát és a velejáró áldásokat a közösség egyik tagjának kellett mondania a nép felé fordulva, nem pedig a rabbinak vagy templomszolgának. A szöveg hosszú, de a lényege ez: „Halld, Izrael! Az Úr, a mi Istenünk az egyetlen Úr! Szeresd Uradat, Istenedet szíved, lelked mélyéből, minden erőddel! Ezeket a parancsokat, amelyeket ma szabok neked, őrizd meg szívedben és vésd gyermekeidnek is az eszébe, beszélj róluk, amikor otthon tartózkodsz s amikor úton vagy, amikor lefekszel s amikor felkelsz” (MTörv 6,4-7).

Ezt követte a „tizennyolc ima“, a közbenjáró ima, amelyben a közösség a világ kéréseit vitte Isten elé. Ennek részei (a kaddis) a Miatyánkhhoz vezetnek, ilyenek pl. a kérések, hogy szenteltessék meg a te neved, ne vígy minket a kísértésbe, jöjjön el, a Te országod, küld el az Üdvösséget. Ismét egy laikust szólítottak fel imára. Jó szokás szerint kétszer visszautasította az illető alázatosságból, harmadszori felszólításra, elfogadta. A láda felé fordulva, mint a közösség, a litániáknál szokásos módon mondta az imát, amit a férfiak, asszonyok és gyermekek napjában háromszor végeznek; a könyörgéseket, amelyek a katolikusokat a nagypéntek egyetemes könyörgéseire emlékeztetik.

Az ima áldással zárul. Ha jelen van valaki, vagy többen is Áron nemzetségéből elő kell lépniük s ők adják az áldást. Erre kötelezi őket az öröklött papság. Előírás, hogyan tartsák kezüket és ujjukat, miközben a papok mondják: „Áldjon meg az Úr és oltalmazzon! Ragyogtassa rád arcát az Úr és legyen hozzád jóságos! Fordítsa feléd arcát az Úr és szerezzen neked üdvösséget!” (Szám 6,24-26)

Isten szava

A zsinagógai istentisztelet második része a Szentírással való találkozás. Izraelben, Jézus korában, a Tóra 154–175 részre volt osztva úgy, hogy két év alatt végigolvasták. A Teremtés könyvétől a Második Törvény-ig három évig tartott. Először a papok, majd a leviták s végül a civilek kerültek sorra. Minden szombaton hét felolvasóra volt szükség. A szövegek nagy részét Mózes öt könyvéből vették, két–három olvasmányt pedig a prófétáktól. Miután előhozták és meghallgatták a Bibliát, felkértek egy tanultabb egyént, tartson szentbeszédet. Valakit felszólítottak, alkalmazza a hallott szöveget. Így került Jézusra is sor Lk 4,20 szerint és akkor adta meg életprogramját: Ma beteljesedett az írás, amit az imént hallottatok. Az Úr küldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, s hirdessem a foglyoknak a szabadulást, a vakoknak a látást (vö. Lk 4,18; Iz 61,1).

Szokás a családban

Jézus szombatja pénteken kezdődött, miután szertartással, mint jegyest köszöntötték a szombatot. Előző este kezdetét vette az előkészület az Úr napjára. Végül hallotta a kürt hármassá vagy hatszoros jelét. A templomszolga, chasan előhozta a szombati harsonát a zsinagóga szekrényéből. Az első jelre a férfiaknak kellett abbahagyniok a mezei munkát, másodikra a boltok zártak be, míg a harmadik jelezte az asszonyok köteleességét: meggyújtani a szombati mécseset.

Hogyan került sor a szombati mécsesre? Ez egy kis fény, összehasonlítható a katolikus templom örökmécsesével. Ez égett szombat elmúltáig. Isten a világ világossága, ezt tudta Jézus. „Én vagyok a világ világossága“ (Jn 8,12), keresztelező János pedig a szombati mécses (Jn 5,35; vö. 5,16.46k), – János evangé-

luma szerint ez volt Jézus nézete. „Ti vagytok a világ világossága“ (Mt 5,14) – mondotta tanítványainak.

Ha Isten a világ világossága, ez azt jelenti, hogy Ádám, az Ő képmása is, a világ világossága. Mivel Éva elkövette nagy hibáját, ez a világosság elsötétült. Ezért kell az asszonynak más kötelességei mellett arról gondoskodnia, hogy elegendő olaj legyen a házban, készen álljon a szombati mécses és hogy szombat este meggyújthassák s így az Isten világossága, a szombati mécses égjen. Ennek a fénynek kell kifejeznie, hogy Isten a világ világossága. Ez az esemény azt akarja mondani, hogy az anya és feleség feladata: virrasszon bölcs „szűz-ként“ (vö. Mt 25,1-13), ne engedje kialudni e fényt és ügyeljen arra, hogy ez a fény égjen, az Isten jelen maradjon a családi körben és a családi otthonban. Ezt olvassuk a 204 a „tanchban“ (Szám 8,2): „Miután a mécses felrakod.“ Erre gondol a zsoltár (18,29) is: „Lámpáimat te gyűjtöd meg.“ Az izraeliták ezt mondják Istennek: Világ Ura, te azt parancsolod, hogy fényt gyűjtsunk neked, habár Te vagy a világ világossága és a világosság nálad lakozik (vö. Dán 2,22), mégis Te parancsolod: Ha felrakod a mécseseket, ügyelj, hogy a két mécses a gyertyatartó előtti térre vesse fényét (Szám 8,2). Isten így szól a zsidókhöz: Nem mintha rátok szorulnék, inkább nektek kell világoskodnotok úgy, ahogy én megvilágosítottalak benneteket (a felhőoszloppal a pusztai vándorlás idején). Miért tettem ezt? Azért, hogy fölmagasztaljalak benneteket a nemzetek előtt. Hadd mondják: Nézd, Izrael annak világoskodik, aki mindenkit megvilágosít!

A családjánya nemcsak a kis, homályosodó, sárguló lángra vigyázott. Kitararította a házat, előkészítette és előre megfőzte az eleséget (ma a család a melegítőszelekre teszi táplálékát, régebben hideget ettek szombatonként), hogy minden idejüket Istennek szentelhessék. Az emberek „alámerültek“, azaz megfürödtek és várták a szombat kezdetét, hogy a harmadik kürtszóra megkezdhesék azt az időt, ami kizárólag az Istené.

Szombat, az Úr napja

Egy keresztény három észrevétele a péntek esti megnyitó istentiszteleten rávilágíthat ennek mélységére és különlegességére a mi vasárnapi ünneplésünkkel szemben:

1. Körmenetszerűséggel vezettek be egy embert a közösségbe, akinek édesanyja meghalt. A zsinagóga bejáratánál ezzel fogadták: Bár anyád halott, mégis hozzánk tartozol. Együtt fogjuk viselni ezt a csapást.
2. Az istentisztelet végén megáldották az apák gyermekeiket.
3. Minden jelenlevő foglalkozott valamilyen formában a bibliai olvasmányok szövegével és tartalmával.

A tízparancs mellett az Ószövetség két más szövege is kapcsolatba hozza az Úr napját az Istennel. Az egyik a teremtéstörténet: Ter 1-2,4a. Maga az Isten az, aki hat napig dolgozik és hetedik nap pihen. Maga az Isten az, aki hétnapos ritmusban él és azt a ritmust megszenteli. A másik szöveg a mannatörténet a

pusztában: „Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma”: az izraeliták menekülnek egyiptomból. Isten megszabadította őket s most éheznek és zúgolódnak. Erre kapták Istentől a mannát, de csak annyit, amennyire naponta szükségük volt. Pénteken viszont kétszeres adagot kaptak, hogy szombaton ne keljen szedniök, mert ez a nap ünneplésre, beszélgetésre, Istennel való találkozásra volt előrelátva (Kiv 16; MTörv 8,3).

Wolfgang Feneberg

SZENT VÁRAKOZÁS

Adventi szent várakozásban élünk mindnyájan, de mi tudjuk, hogy várakozásunk beteljesedik: az Úr közel van, ajtónkban áll és kopogtat. Ahogyan a várakozás napjaiban elmélkedem, arra jöttem rá, hogy az emberi élet velejárója a várakozás: valamire mindig várunk, valakinek el kell jönnie az életünkbe, hogy boldogabbak legyünk... A várakozás egyedül csak az emberre jellemző, minden más teremtett lény beéri a pillanattal, azt egésznek, teljesnek érzi. De nem úgy az ember! Első gondolatra úgy tűnik, hogy nehéz lenne pontosítani, hogy ki mire és kire vár. Az alaposabb megfigyelés után azonban kitűnik, hogy azt várjuk a holnaptól, hogy biztosabb teljességre jussunk általa. Persze az eltérés ott mutatkozik, hogy ki mit tart teljességnek. Aztán a maga által megítélt teljességért küzd, fárad. Az ember örökké éhes és szomjas, érzi, hogy semmi földi cél nem ad maradandó értelmet és értéket. Amikor elérte, már tovább is halad, kielégítetlenül marad, újabb teljesség után kutat. Pedig az Isten nem céltalanságot adott az embernek, hanem a beérkezés, a boldogság állapotára teremtette meg őt az Úr. Boldogságra született minden ember. Ady Endre így fogalmazza meg az emberi éhséget: „Ezért minden önkínzás, ének, – Szeretném ha szeretnének, – S lennék valakié...”

A Szentírás pedig így tanít az ember eredetéről és célbajutásáról: „Isten megteremtette az embert, saját képmására teremtette meg őt” (Ter 1,27). Isten képmásának lenni annyit jelent, hogy Isten gyermekének tart engemet. És ezt valahogyan minden pogány vallás is megsejti. Ha hozzáértő módon kutatjuk a vallások tartalmát és célját, mindegyik közös vonása, hogy az ember arra vágyódik, hogy az istenségek közeledjenek feléje, s hogy valahogy emeljék fel a maguk életébe... Minden kuszaság, értelmi-akarati eltévelyedés ellenére ott él a vágy: Isten gyermekévé válni! A bukás utáni isteni ígélet nem veszett ki az emberiségből: Eljön a Szabadító.

Minden pillanatban a megígért Szabadítóra vár minden ember. Az is, aki nem tudja megfogalmazni, hiszen közös az eredetünk, sorsunk és célunk: „Üdvözítő Istenünk azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön” (1Tim 2,5). Innen magyarázható a közös vágy: eljutni a boldogságra! A Szabadító helyreállítja majd az eredeti isteni tervet: Az ember Isten képmása lehet, s mint ilyen benne él az Isten szeretetében... Ez a várakozás földi életünk motorja, ez ván-